

МАКРОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

економіки, ускладнює створення конкурентного середовища в економіці, а відтак створює загрозу національним інтересам і економічній безпеці держави.

Висновки

Таким чином, важливою умовою подолання кризових явищ в економіці та забезпечення динамічного соціально-економічного розвитку країни є посилення уваги до СВП, що відповідає інтересам економічної безпеки держави. В цьому контексті доцільним є здійснення комплексу організаційно-економічних та правових заходів щодо формування сприятливого інституційного середовища та запровадження інструментів впливу на функціонування СВП, зокрема, прийняття законів України «Про стратегічно важливі підприємства», «Про націоналізацію», реформування СВП державного сектору (з можливим формуванням на їх основі інтегрованих корпоративних структур); відновлення моніторингу СВП, обґрунтування доцільності застосування в процесі їх приватизації механізму «золотої акції» виходячи з неврегульованості питань націоналізації та відсутності інших реальних важелів впливу на нових власників в разі їх дій чи бездіяльності, що суперечать національним інтересам.

Список використаних джерел

1. Бондар О.М. Організаційно-економічний механізм приватизації стратегічних підприємств (на матеріалах промислових підприємств України). – Автореферат. – К.: – КНЕУ. – 2001. – 18 с.
2. Жадан І.О. Гуманістичні засади приватизаційних процесів власності / І.О. Жадан / Державні економічні механізми та важелі гуманізації суспільства. – К.: Видавничий дім «Корпорація», 2008. – С. 142–153.
3. Пасхавер О.Й. Державний сектор і функції держави у період кризи / О.Й. Пасхавер, Л.Т. Верховодова, О.М. Кошик. – К.: Мілениум, 2009. – 129 с.
4. Слівак А.Є. Приватизація стратегічно важливих підприємств як чинник забезпечення економічної безпеки країни // Економіка України: стратегічне планування / Від. ред. В.Ф. Беседін, А.С. Музиченко. – К.: НДЕІ, 2008. – С. 414–417.
5. Чечетов М.В. Приватизація: теорія, методологія, практика / М.В. Чечетов. – К.: ІВЦ Держкомстату України, 2005. – 645 с.
6. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку підприємств, які мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави» (від 21.08.97 №911). – [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
7. Постанова Кабінету Міністрів України «Про визначення критеріїв віднесення підприємств (організацій) до таких, що мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави» (від 15.05.2003 №695). – [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
8. Постанова Кабінету Міністрів України «Про визначення критеріїв віднесення об'єктів державної власності до таких, що мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави» №999 від 03.11.2010). – [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
9. Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15.02.2008 «Про забезпечення національних інтересів і національної безпеки у сфері приватизації та концептуальні засади їх реалізації»/ Урядовий кур'єр. – 2008. – №52. – С. 11.
10. Прокоп'єв Р. Підприємства, які мають стратегічне значення для економіки і безпеки: проблеми правового регулювання / Р. Прокоп'єв. – [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21CO
11. Методичні рекомендації щодо прогнозування наслідків та оцінки впливу на стан економічної безпеки держави приватизації деяких категорій підприємств (затверджено наказом Міністерства економіки України 29.05.2009 №518). – [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/Download?id=5bbb5d8d-65ec-4771-b60>
12. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку об'єктів державної власності, що мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави» (від 04.03.2015 №83). – [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/83-2015-%D0%BF/page>

Ю.Л. ТРУШ,
к.е.н., доцент, Національний університет харчових технологій,
А.М. ДЕРЕВ'ЯНКО,
студентка, Національний університет харчових технологій

Стан та проблеми розвитку підприємницької діяльності в секторі малого бізнесу України

Мале підприємництво у країнах з розвиненою ринковою економікою є провідним та найбільш численним сектором, який визначає темпи економічного розвитку та є основою сучасної ринкової інфраструктури. В сучасних умовах розвиток мережі підприємств малого бізнесу проводиться без належної державної підтримки, фінансових можливостей для започаткування бізнесу та нормалізованих конкурентно-ринкових відносин. Комплексне вирішення цих питань дозволить підвищити рівень розвитку та конкурентоспроможність малих підприємств на українському ринку.

Ключові слова: мале підприємництво, малий бізнес, держава, ВВП.

Ю.Л. ТРУШ,
к.э.н., доцент, Национальный университет пищевых технологий,
А.Н. ДЕРЕВЯНКО,
студентка, Национальный университет пищевых технологий

Состояние и проблемы развития предпринимательской деятельности в секторе малого бизнеса Украины

Малое предпринимательство в странах с развитой рыночной экономикой является ведущим и наиболее многочисленным сектором, который определяет темпы экономического развития и является основой современной

МАКРОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

рыночной инфраструктуры. В современных условиях развитие сети предприятий малого бизнеса проводится без надлежащей государственной поддержки, финансовых возможностей для открытия бизнеса и нормальных конкурентно-рыночных отношений. Комплексное решение этих вопросов позволит повысить уровень развития и конкурентоспособность малых предприятий на украинском рынке.

Ключевые слова: малое предпринимательство, малый бизнес, государство, ВВП.

Y. TRUSH,

candidate of economic sciences, associate professor, National University of Food Technologies

A. DEREVIANKO,

student, National University of Food Technologies

State and problems of the development of entrepreneurial activity in small business sector of Ukraine

Small entrepreneurship in countries with developed market economy is a leading and most numerous sector which determines economic development rates and is the basis of modern market infrastructure. In modern conditions the development of network of small businesses is conducted without proper state support, financial opportunities to start business and normalized competitive market relations. Complete resolution of these issues will improve the level of development and competitiveness of small businesses in the Ukrainian market.

Keywords: small entrepreneurship, small business, state, GDP.

Постановка проблеми. Економічний і соціальний розвиток країни залежить перш за все від рівня розвитку економіки в цілому, а саме від рівня розвитку підприємницької діяльності, насамперед малого бізнесу, як найчисленнішого сектора. Проте існує ряд проблем щодо повноцінного та ефективного функціонування малого підприємництва на теренах України саме тому, існує потреба в їх вирішенні для подальшого реального розвитку та економічного процвітання економіки України.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Висвітлення даного питання у сучасній економічній літературі є порівняно незначними, попри сучасну актуальність даного питання. Основні аспекти щодо розвитку та стимулювання малого і середнього бізнесу в Україні знайшли своє відображення у працях таких науковців як О.С. Іванілов, О.М. Скібіцький, З.С. Варналій.

Метою статті є дослідження рівня розвитку та основних факторів впливу на нього, а також актуальних проблем, що перешкоджають розвитку малих підприємств та надання пропозицій щодо стимулювання розвитку.

Виклад основного матеріалу. Конкурентоспроможність національної економіки залежить від розвитку та конкурентоспроможності сектора малого бізнесу. Не потребуючи значних початкових капіталовкладень, вони здатні наповнити ринок товарами та послугами, задовольнити широке коло найрізноманітніших споживчих потреб, створити нові робочі місця, підвищити активність інноваційної діяльності.

У структурі змішаної економіки виділяють мале, середнє та велике підприємництво. Але саме мале підприємництво є найбільш чисельним сектором економіки, який у розвинутих країнах світу формує значну частку ВВП.

Мале підприємництво – це самостійна, систематична, ініціативна господарська діяльність малих підприємств та громадян–підприємців (фізичних осіб), яка проводиться на власний ризик з метою отримання прибутку. Практично це будь–яка діяльність (виробнича, комерційна, інноваційна, фінансова, страхова тощо) зазначеніх суб'єктів господарювання, що спрямована на реалізацію власного економічного інтересу [1].

Роль і місце малих підприємств визначається таким чином: це особливий тип підприємницької діяльності, який формується на базі дрібнотоварного виробництва, харак-

теризується високою мобільністю, динамічністю й гнучкістю та стимулює структурну перебудову економіки, створює додаткові робочі місця, формує нову соціальну верству підприємців–власників, послаблює монополізм та сприяє розвитку інноваційних процесів.

Мале підприємництво є одним з провідних секторів ринкової економіки. Проте загальна економічна та соціальна роль малого підприємництва можлива лише за умови всебічної підтримки цього сектору економіки державою [3].

В Україні відповідно до п. 3 ст. 55 Господарського кодексу України (зі змінами від 22.03.2012) до суб'єктів малого підприємництва відносяться:

- фізичні особи, зареєстровані в установленому законом порядку як фізичні особи – підприємці, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та річний дохід від будь–якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України;
- юридичні особи – суб'єкти господарювання будь–якої організаційно–правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та річний дохід від будь–якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України [7].

Малий бізнес є органічним структурним елементом ринкової економіки. Цей сектор історично і логічно відігравав роль необхідної передумови створення ринкового середовища [2]. За рахунок мобільноти, гнучкості, інноваційного підходу малі підприємства спроможні швидко пристосуватись до змін споживчого попиту, знайти свою ринкову нішу, оперативно здійснювати виробництво нової продукції малими партіями [3].

Суть та значення малого бізнесу полягає в тому, що він є провідним сектором ринкової економіки; основою дрібнотоварного виробництва; визначає темпи економічного розвитку, структуру та якісну характеристику ВВП; здійснює структурну перебудову економіки, швидку окупність витрат, свободу ринкового вибору; забезпечує насичення ринку споживацькими товарами та послугами повсякденного попиту, реалізацію інновацій, додаткові робочі місця, має високу мобільність, раціональні форми управління; формує новий

МАКРОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

соціальний прошарок підприємців–власників; сприяє послабленню монополізму, розвитку конкуренції [2].

Роль і місце малого підприємництва в національній економіці найкраще виявляється в притаманних йому функціях, а саме [3]:

- мале підприємництво формує конкурентне середовище;
- оперативне реагування на зміни кон'юнктури ринку дає ринковій економіці необхідної гнучкості;
- величезним є внесок малого підприємництва в здійснення прориву з ряду важливих напрямів НТП, передусім у галузі електроніки, кібернетики, інформатики;
- мале підприємництво робить вагомий внесок у вирішення проблеми зайнятості;
- пом'якшення соціальної напруги і демократизації ринкових відносин, бо саме мале підприємництво є фундаментальною основою формування середнього класу. Отже, мале підприємництво виконує функцію послаблення притаманної ринковій економіці тенденції до соціальної диференціації та розширення соціальної бази реформ, що здійснюються на даному етапі. Без орієнтації на таку соціальну базу ринкового середовища, яким є середній клас, запроваджені реформи приречені на провал [3].

Таким чином, малі підприємництва є рушійним фактором економічного розвитку суспільства, також воно створює можливість вільного вибору шляхів і методів роботи на користь суспільства.

Проте для того, щоб мале підприємництво виконувати свої функції, необхідно підвищувати життєздатність суб'єктів малого підприємництва, тобто необхідно реалізувати комплекс цілеспрямованих, дійових заходів із підтримки малого підприємництва державою.

Під державною підтримкою слід розуміти державне регулювання цього сектору економіки, тобто формування правових, економічних та організаційних умов становлення і розвитку малого підприємництва, а також створення стимулів, використання матеріальних і фінансових ресурсів, які залучаються у сферу малого підприємництва на пільгових засадах або безоплатно.

Щодо підтримки малого підприємництва як важливої економічної функції держави необхідно визначати два елементи: забезпечуючий і управлінський [4]. Забезпечуючий елемент у даному разі означає обслуговування суб'єктів малого підприємництва, як зазначено в Законі України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні». Так, відповідно до ст. 15–16 Закону України державна підтримка суб'єктів малого і середнього підприємництва та об'єктів інфраструктури підтримки малого і середнього підприємництва включає фінансову, інформаційну, консультаційну підтримку, у тому числі підтримку у сфері інновацій, науки і промислового виробництва, підтримку суб'єктів малого і середнього підприємництва, що провадять експортну діяльність, підтримку у сфері підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації управлінських кадрів та кадрів ведення бізнесу. Фінансова державна підтримка надається за рахунок державного та місцевих бюджетів [7].

Управлінський елемент державної підтримки малого підприємництва пов'язаний із плануванням та контролем. Саме цей елемент надає розвитку малого підприємництва стійкого, більш ефективного та управлінського характеру.

Заходи державної підтримки малого підприємництва застосовуються, передусім, у пріоритетних сферах, які встановлюються урядом для суб'єктів малого підприємництва та ґрунтуються на економічній діяльності. Основними принципами державної політики розвитку малого підприємництва, є:

- 1) ефективність підтримки малого і середнього підприємництва;
- 2) доступність отримання державної підтримки суб'єктами малого і середнього підприємництва;
- 3) забезпечення участі представників суб'єктів малого і середнього підприємництва, громадських організацій, що представляють інтереси суб'єктів малого і середнього підприємництва, у формуванні та реалізації державної політики в зазначеній сфері;
- 4) ефективність використання бюджетних коштів, передбачених для виконання зазначених програм;
- 5) відкритість і прозорість проведення процедур надання державної підтримки;
- 6) доступність об'єктів інфраструктури підтримки малого і середнього підприємництва для всіх суб'єктів малого і середнього підприємництва [7].

Тобто відповідно до закону всі дії держави мають бути спрямовані на спрощення ведення бізнесу в цьому секторі та надання максимально можливої підтримки підприємцям, що на даний момент не відповідає реальній ситуації в країні.

Саме малі підприємства в усьому світі відіграють важливу роль. В останні декілька років у Західній Європі, США і Японії велике значення набув дрібний бізнес, де він поданий сукупністю малих і середніх підприємств. Основна їхня маса – це дрібні підприємства, на яких працюють не більше ніж 20 чоловік. Саме малі і середні фірми США виробляють 50% валового національного продукту і половину валового продукту приватного сектора, у тому числі: в оброблюваній промисловості – 21%, будівництві – 80, оптовій торгівлі – 86, сфері обслуговування – 81%. На цих підприємствах зосереджена половина всіх зайнятих у приватному секторі працівників [2].

Найважливішими перевагами малого бізнесу для будь-якої країни є надання численних робочих місць та значний внесок даних структур у ВВП країни. В Україні ж частка малих підприємств у ВВП та загальній зайнятості країни не перевищувала 12% та 30% [5].

За офіційними даними, в Україні малі підприємства станом на 2014 рік становили 95,2% від загальної кількості усіх підприємств – суб'єктів підприємницької діяльності [рис. 1] [6].

Основні показники розвитку малих підприємств за 2010–2014 роки подано в таблиці [6].

Подані дані свідчать про погіршення ситуації в даному секторі економіки. Особливий спад відбувся у кількості малих підприємств, а як наслідок зменшилася кількість зайнятих та найманых працівників цієї сфері бізнесу у 2014 році, що є наслідком складного економічного й політичного становища в країні.

Але попри зменшення кількості малих підприємств, їх відсоткове співвідношення до загальної кількості зросло, що є наслідком скорочення кількості середніх та малих підприємств (рис. 2).

Таким чином, проаналізувавши вище зазначене, можна виявити головні чинники, які стимулюють розвиток малих підприємницьких структур:

МАКРОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

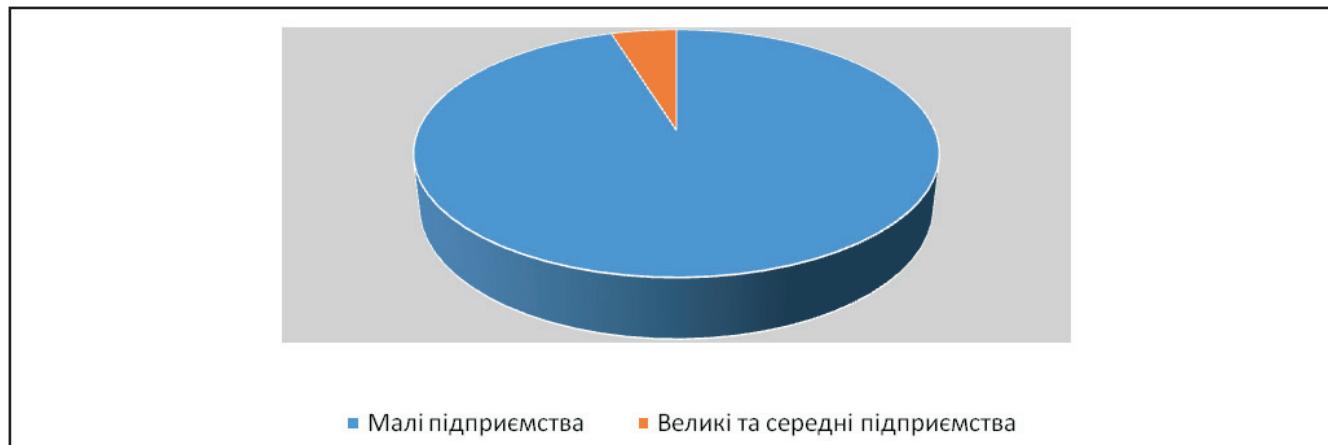


Рисунок 1. Кількість малих підприємств до загальної кількості підприємств у 2014 році, %

Основні показники діяльності малих підприємств в Україні за 2010–2014 роки

Показник	Роки				
	2010	2011	2012	2013	2014
Кількість підприємств у розрахунку на 10 тис. осіб наявного населення, од.	66	65	63	70	65
Кількість зайнятих працівників, тис. осіб	2164,6	2091,5	2051,3	2010,7	1686,9
Кількість найманих працівників, тис. осіб	2043,7	2011,8	1951,6	1891,8	1583,0
Частка обсягу реалізованої продукції малих підприємств до загального обсягу реалізації, %	27,1	24,8	26,6	28,2	28,2
Частка підприємств, що одержали збитки, до загальної кількості малих підприємств, %	32,1	30,7	28,5	32,6	28,1



Рисунок 2. Кількість малих підприємств до загальної кількості підприємств у % протягом 2010–2014 років

1. Не відповідність планового та фактичного фінансування, а також не достатня інформаційна, консультаційна підтримка держави.

Особливо гостро стоїть проблема фінансової підтримки, рівень якої є дуже низьким та не відповідає затвердженному державним бюджетом.

Уряду України неспроможний виконати пункти зазначені в ЗУ «Про державну підтримку малого підприємництва», основними напрями якої є: удосконалення та спрощення порядку ведення обліку в цілях оподаткування; запровадження спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності для суб'єктів малого підприємництва, що відповідають критеріям, встановленим у податковому законодавстві; залучення суб'єктів малого підприємництва до виконання науково-технічних і соціально-економічних програм, здійснення постачання продукції (робіт, послуг) для державних та регіональних потреб; забезпечення фінансової підтримки малих і середніх підприємств шляхом запровадження держав-

них програм кредитування, надання гарантій для отримання кредитів, часткової компенсації відсоткових ставок за кредитами тощо; сприяння розвитку інфраструктури підтримки малого і середнього підприємництва; гарантування прав суб'єктів малого і середнього підприємництва під час здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності; сприяння спрощенню дозвільних процедур та процедур здійснення державного нагляду (контролю), отримання документів дозвільного характеру для суб'єктів малого і середнього підприємництва та скороченню строку проведення таких процедур; організація підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів для суб'єктів малого і середнього підприємництва; впровадження механізмів сприяння та стимулювання до використання у виробництві суб'єктами малого і середнього підприємництва новітніх технологій, а також технологій, які забезпечують підвищення якості товарів (робіт, послуг) [7]. Тобто можна стверджувати, що дані документи носять виключно декларативний характер.

МАКРОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

Також в Україні малий бізнес практично не бере участі в тендерах на закупівлю державою товарів, робіт і послуг. Основними причинами цього явища є високий рівень корупції в системах державних закупівель та, як наслідок, відсутність прозорості процесу державних закупівель [8].

2. Недосконала система оподаткування та високий рівень бюрократії.

Чисельні податки, дозвільні документи, та величезна кількість різних ліцензій гальмують розвиток малого бізнесу в Україні.

Проте варто зазначити, що минулого року набули чинності зміни до Податкового кодексу, відповідно до якого кількість податків скоротилась з 22 до 11 (у Грузії, наприклад, бізнес сплачує лише три види податків). Але нове оподаткування передбачає запровадження 5-відсоткового акцизного збору на роздрібну торгівлю підакцизними товарами, що суперечить суті акцизного податку. Це фактично податок на податок. Чи наповнить це місцеві бюджети, як на те сподіваються в уряді – не факт. Однак нововведення підвищить корупційні ризики та підвищить ризик тінізації торгівлі.

3. Проблеми в отриманні кредитів.

Стан кредитування малого бізнесу вже протягом багатьох років знаходився в досить скрутному становищі, а в останні роки через нестабільні політичні ситуації рівень кредитування зазнав ще більшого зниження. Через ризик неповернення кредитних зобов'язань та недосконале державне регулювання і систему правового захисту, переважна більшість українських банків відмовляються співпрацювати з малими суб'єктами господарювання. Основна проблема розвитку малого бізнесу, полягає у тому, що у основної маси населення не має резерву засобів, потрібних для започаткування власної справи. Зрозуміло, щогранично напруженій державний бюджет іхнім джерелом стати не може. Залишається сподіватися на кредитні ресурси. Але й вони незначні і до того ж Україні важко реалізовані при постійній інфляції, що посилюється.

Також гостро стоять такі проблеми як: тиск з боку великих корпорацій, обмеженість внутрішнього попиту; негативні інфляційні процеси, що ведуть до збільшення витрат підприємства на сировину, матеріали та всі інші елементи, що включаються до собівартості.

Означені проблеми функціонування та розвитку малого бізнесу в Україні потребують кардинального перегляду державної регуляторної політики у цій сфері та створення сприятливих загальних умов для економічної діяльності малих підприємств, а саме:

– усунення різноманітних форм дискримінації малих фірм з боку більш великих конкурентів і органів влади, забезпе-

чення рівноправного доступу до ресурсів для суб'єктів малого підприємництва [3];

- створення ефективної інфраструктури, яка б дозволила малому бізнесу отримувати деякі послуги та ресурси на безоплатній або частково платній основі;
- підтримка новостворених малих підприємств (звільнення від оподаткування на перші три роки становлення бізнесу);
- зниження рівня тіньового обігу в малому підприємництві шляхом створення сприятливих умов для ведення бізнесу;
- стимулювання кооперації між великим та малим бізнесом.

Висновки

У результаті проведеного дослідження було проаналізовано основні показники діяльності малих підприємств України. За аналізований період спостерігається відчутне зменшення кількості малих підприємств на 10 тис. наявного населення. Також було визначені головні причини, які стримують розвиток підприємницьких структур та визначені основні напрямки для подолання проблем.

Означені у дослідженні проблематика потребує подальшої наукової розробки з метою покращення умов функціонування та розвитку підприємств малого бізнесу в Україні та підвищення їх прибутковості.

Список використаних джерел

1. Варналій З.С. Основи підприємницької діяльності / З.С. Варналій, В.О. Сизоненко. – К.: Знання України. – 2004 – 404 с.
2. Іванілов О.С. Економіка підприємства: підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / О.С. Іванілов – К.: Центр учебової літератури, – 2009. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/17190512/ekonomika/malyi_biznes#40
3. Скібіцький О.М. Організація бізнесу: менеджмент підприємницької діяльності / О. М. Скібіцький, В. В. Матвієв, Л. І. Скібіцька – К.: Кондор, – 2011. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/1972020242002/menedzhment/male_serednye_pidpryemnistvo
4. Варналій З. С. Мале підприємництво: основи теорії і практики / З. С. Варналій – К.: Т-во «Знан–ня», – 2008.
5. Державна служба України з питань регуляторної політики та розвитку підприємництва [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dkrp.gov.ua/>
6. Державний служба статистики України [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
7. Закон України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні».
8. Малый бизнес: надежды и реальность [Електрон. ресурс]. – Режим доступа: <http://ubr.ua/top/malyi-biznes-nadejdy-i-realnost>.